

Predmet C-344/19

Zahtjev za prethodnu odluku

Datum podnošenja:

2. svibnja 2019.

Sud koji je uputio zahtjev:

Vrhovno sodišče Republike Slovenije (Slovenija)

Datum odluke kojom se upućuje zahtjev:

2. travnja 2019.

Tužitelj:

D. J.

Tuženik:

Radiotelevizija Slovenija

[omissis]

Zahtjev

za prethodnu odluku

Pred Vrhovnim sodiščem Republike Slovenije (Vrhovni sud Republike Slovenije) vodi se radni spor koji je pokrenuo **D. J.** [omissis], tužitelj, protiv javne ustanove **RADIOTELEVIZIJA SLOVENIJA**, [omissis], tuženik, Ljubljana, [omissis], radi **isplate razlike plaće u iznosu od 53 985,02 eura.**

Vrhovno sodišče Republike Slovenije (Vrhovni sud Republike Slovenije) [omissis],

rješenjem [omissis] od 2. travnja 2019. prekinulo je postupak i odlučilo je uputiti zahtjev za prethodnu odluku Sudu Europske unije.

[orig. str. 2.]

I. Pravno i činjenično stanje

1. Tužitelj je bio zaposlen na radnom mjestu stručnjaka za odašiljače. Od 1. kolovoza 2008. do 31. siječnja 2015. radio je u odašiljačkim centrima (u daljnjem tekstu: OC), konkretno, do lipnja 2013. u OC-u Pohorje, a od srpnja 2013. u OC-u Krvavec. Priroda posla, udaljenost OC-a od mjesta stanovanja [*omissis*] i povremeno otežan pristup OC-u [*omissis*] u kojem je radio, utjecali su na to da je bilo neophodno živjeti u blizini lokacije. Tuženik je osigurao smještaj u smještajnom objektu unutar OC-a (s kuhinjom, dnevnim boravkom, prostorom za odmor i kupaonicom). U OC-u su istovremeno radila dva radnika – dva tehničara – koji su se izmjenjivali u turnusima odnosno smjenama. Nakon posla oni su imali mogućnost odmora u prostorijama za dnevni boravak odnosno rekreacije u okolici. Svojim slobodnim vremenom mogli su raspolagati u granicama mogućnosti koje je nudila pojedina lokacija.
2. Utvrđenja sudova nižih razina o raspodjeli radnog vremena i režimu obavljanja posla prilično su općenita, ali iz njih dovoljno jasno proizlazi da su ta dva radnika posao obavljala u smjenama, jedan od 6:00 do 18:00, drugi od 12:00 do 24:00 sata. To su činjenična utvrđenja koja se u postupku revizije više ne mogu osporavati. Dva su radnika dogovorom odlučivala tko će od njih raditi u prvoj, a tko u drugoj smjeni. Budući da je tužitelj bio ljubitelj filmova i televizijskih serija, većinom je radio u smjeni od 12 do 24 sata. Rad obavljan u tako definirano vrijeme bio je „redovan posao” i zahtijevao je prisutnost na radnom mjestu, a prosječno je uključivao dva do tri sata stvarnog rada (obilazak OC-a, kontrole, mjerenja, očitavanja podataka, manja servisiranja, promjena filtera itd.), dok je preostalo vrijeme uključivalo sjedenje za zaslonom, nadzor emitiranja na zaslonu, čekanje eventualnog alarma i intervencija kada je to potrebno. Signal se mogao kontrolirati i gledanjem televizije; tehničari su stoga za vrijeme obavljanja posla mogli ostati i u dnevnom prostoru te gledati televiziju.
3. Tuženik je tužitelju isplaćivao plaću za 12 sati redovnog rada (za stvarnu prisutnost na radnom mjestu). Vrijeme od 0:00 do 6:00 ujutro računao je kao razdoblje odmora za koje tužitelju nije isplaćivao nikakvu naknadu, a preostalih šest sati koji nisu bili uključeni u dnevnu smjenu (npr., od 6:00 do 12:00 ili od 18:00 do 24:00 sata), smatrao je vremenom provedenim u dežurstvu. Za to vrijeme posao je obavljao jedan radnik (kao redovni posao u svojoj smjeni), dok je drugi bio slobodan. On je mogao izaći iz OC-a, prošetati se s psom, otići do jedne od okolnih koliba ili [**orig. str. 3.**] negdje drugdje, bez ograničenja. Morao je međutim biti dostupan u slučaju poziva, a po potrebi intervenirati i vratiti se na posao u roku od sat vremena. Pojedini konkretni zadaci mogli su se vremenski prilagoditi; odmah su morali biti obavljani samo hitni zadaci, a ostalo se moglo odgoditi i za sljedeći dan. Za to vrijeme dežurstva, tuženik je tužitelju uračunavao i isplaćivao dodatak plaće (naknadu) u visini od 20 % osnovne plaće; ako je međutim u to vrijeme dežurstva nakon poziva bila potrebna stvarna intervencija (s povratkom na radno mjesto), utrošeno vrijeme uračunavalo se i plaćalo kao redovan rad. Tijekom šestomjesečnog referentnog razdoblja tuženik je stornirao

sve stvarno odrađene sate, tako da po proteku tog referentnog razdoblja više nije bilo viška redovnih radnih sati.

4. Tuženik je tužitelju obračunao plaću i dodatke u skladu s unutarnjim pravilnikom o radnom vremenu koji je u članku 16. određivao da službeno dežurstvo podrazumijeva dostupnost radnika izvan njegova radnog vremena preko telefona ili pomoću drugog sredstva, kako bi se u slučaju potrebe osigurala mogućnost dolaska na radno mjesto. Tuženik osporava da se to vrijeme može smatrati dežurstvom. Sukladno članku 8. citiranog unutarnjeg pravilnika, dežurstvom se smatra vrijeme tijekom kojeg radnik ne može slobodno raspolagati svojim vremenom i mora biti na raspolaganju na svojem radnom mjestu, koje je odredio poslovođa, kako bi mogao započeti svoj uobičajeni posao i/ili određene aktivnosti i zadaće povezane s tim poslom.

II. Tijek postupka i navodi stranaka

5. Tužitelj je podnio tužbu kojom traži isplatu razlika plaće koje potražuje po više osnova. Predmet odluke Vrhovnog sodišća u revizijskom postupku je zahtjev za plaćanje sati tijekom kojih je tužitelj morao biti dežuran (6 sati), i to u iznosu propisanom za rad izvan redovnoga radnog vremena (prekovremeni sati u bruto iznosu od 53 985,02 eura). Tužitelj je tvrdio da je tuženik morao u radno vrijeme uračunati, tj. smatrati da se radi o stvarno obavljanom poslu, i vrijeme provedeno u dežurstvu tijekom kojeg je on u načelu bio slobodan, neovisno o tome je li u tom vremenu obavljao bilo kakvu konkretnu radnu aktivnost. U prilog osnovanosti svoga zahtjeva tužitelj se pozvao na činjenicu da je boravio u objektu u kojem je i radio te da shodno tome treba smatrati da je on na radnom mjestu bio prisutan cijelo vrijeme, dakle faktički 24 sata dnevno. Svi naponi sindikata zaposlenih u sektoru radiodifuzije da se uredi položaj radnika u odašiljačkim centrima nisu se odrazili u kolektivnom ugovoru. Tuženik je (2011. godine) donio Pravilnik o radnom vremenu u kojem je dežurstvo definirao kao vrijeme koje se ne uračunava u radno vrijeme. Međutim, **[orig. str. 4.]** posao i život u odašiljačkim centrima takve su naravi da tužitelj svojim vremenom nije mogao slobodno raspolagati, čak ni u vrijeme kad ne radi, zato što je tijekom dežurstva morao kad god je to potrebno odgovoriti na pozive i pojaviti se na radnom mjestu u roku od sat vremena. Imajući u vidu činjenicu da na lokacijama OC-ova ne postoji mnogo mogućnosti bavljenja slobodnim aktivnostima, tužitelj je sve vrijeme uglavnom provodio u prostorijama OC-a. Tužitelj tvrdi da je to vrijeme trebalo kvalificirati kao dežurstvo, pa time i kao stvarno obavljanje posla, te da je stoga to vrijeme trebalo platiti, s obzirom na to da izlazi iz okvira redovnog radnog vremena, kao rad izvan redovnog radnog vremena (prekovremene sate), bez obzira što tuženik formalno nije naložio ni zatražio dežurstvo odnosno fizičku prisutnost tijekom tih šest sati.
6. Tuženik je osporavao zahtjev tužitelja. Tvrdio je da tužitelj nakon dvanaest sati obavljanja svojih radnih obveza nije bio na dežurstvu jer je bio slobodan ili u stanju stalne pripravnosti, što ne ulazi u radno vrijeme. Tuženik je tužitelju

uračunao i isplatio dodatak plaće za dežurstvo (a pored toga i dodatak za neravnomjernu raspodjelu radnog vremena), sve u skladu s unutarnjim pravilnikom o radnom vremenu.

7. Prvostupanjski sud odbio je zahtjev za plaćanje prekovremenih radnih sati [*omissis*]. Utvrdio je da se sati provedeni u dežurstvu, imajući u vidu prirodu obveza tužitelja u tom razdoblju, ne mogu smatrati dežurstvom. Stvarno obavljene sati tužitelju su plaćeni kao redovni rad, a u okviru raspodjele radnog vremena stornirani su u polugodišnjem referentnom razdoblju. Naprotiv, preostalo vrijeme u kojem je tužitelj bio samo u stanju pripravnosti očekujući eventualne pozive, ne smatra se stvarnim radom (stvarno izvršavanje naloga) koji bi trebalo kvalificirati i platiti kao dežurstvo, odnosno, s obzirom na to da izlazi iz okvira redovnog radnog vremena, kao prekovremeni rad. U tom razdoblju od tužitelja se nije tražila fizička prisutnost na radnom mjestu. To se razdoblje stoga smatra pripravnosti za koju je tužitelj primio odgovarajuću naknadu (20 % osnovne plaće), a ne radnim vremenom. Tuženik nije naložio obavljanje dežurstva niti je od radnika tražio da se u razdoblju pripravnosti zadrži na radnom mjestu. Prvostupanjski sud navodi i da, bez obzira što se tužitelj na radnom mjestu odnosno u prostorijama OC-a zadržavao vlastitom voljom, to ne može biti temelj za prihvaćanje njegova zahtjeva.
8. Drugostupanjski sud u tom je dijelu odbio žalbu tužitelja [*omissis*]. Zaključio je da tužitelj u razdoblju za koje traži naknadu zbog rada izvan redovnog radnog vremena, zato što je navodno bio na dežurstvu, nije dobio nalog za obavljanje dežurstva, niti je tuženik od njega tražio fizičku prisutnost na radnom mjestu, već je od njega tražio samo da se po potrebi vrati na radno mjesto u roku od sat vremena. Smještaj tužitelja [**orig. str. 5.**] u OC-u nakon dvanaest sati obavljenog redovnog posla ne smatra se dežurstvom, neovisno o tome što se on nakon tog vremena nije vraćao kući „u dolinu”. Radna obveza koju je tužitelj imao u tom vremenu odgovara definiciji službenog dežurstva u smislu članka 16. tuženikova pravilnika o radnom vremenu. Stvarni (redovni) rad trajao je dvanaest sati, što je vrijeme koje je tuženik priznao kao redovno vrijeme te je tužitelja za to i platio. Tuženik je priznao i platio kao redovni rad i stvarne radne sate koje je tužitelj odradio kada je na poziv imao obvezu pojaviti se na radnom mjestu dok je bio u stanju pripravnosti. Tužitelj je iskoristio te sate u okviru storniranja u polugodišnjem referentnom razdoblju. Drugostupanjski sud također je pojasnio da se presude Suda Europske unije (u daljnjem tekstu: Sud) u predmetima C-303/98, Simap, i C-151/02, Jaeger, nisu odnosile na sasvim usporedive situacije.
9. Tužitelj je pred naslovnim sudom koji je uputio zahtjev podnio reviziju u kojoj tvrdi da tuženik nije jasno utvrdio radno vrijeme i trajanje smjena, već je dvojici radnika u OC-u ostavio mogućnost da se o tome dogovore. Tužitelj tvrdi da je sud pogrešno shvatio pojam stvarnog radnog vremena jer to radno vrijeme nije samo vrijeme u kojem radnik stvarno radi već i sve ono vrijeme u kojem je prisutan na lokaciji koju je poslodavac odredio. Tuženik mu je kroz radne satnice zapravo naložio višednevne radne smjene. Tvrdi da je tuženik zloupotrijebio institut dežurstva kako bi tužitelja financijski penalizirao u vrijeme kad je morao biti na

raspolaganju. U vrijeme kad je bila određena „višednevna smjena”, on nije mogao raspolagati svojim vremenom zato što se nalazio na vrhu Pohorje odnosno na vrhu Krvavec, zbog čega se ne slaže s argumentom da tijekom tog razdoblja nije obavljao posao. Tužitelj tvrdi da dežurstvo odnosno stalna prisutnost na lokaciji OC-a znači da je on faktički radio (najmanje) osamnaest sati dnevno, a stalna prisutnost u OC-u tražila se zbog činjenice da su se u odašiljačkim centrima obavljale 24-satne smjene.

III. Nacionalno zakonodavstvo

10. Zakon o delovnih razmerjih (Zakon o radnim odnosima) (ZDR-1; Uradni list RS br. 21/2013 i sljedeći) definira radno vrijeme u članku 142. koji glasi:

„Članak 142.

(1) Radno vrijeme je stvarno radno vrijeme i vrijeme odmora u smislu članka 154. ovog zakona, kao i vrijeme opravdane odsutnosti s posla u skladu sa zakonom i kolektivnim ugovorom ili općim aktom.

[orig. str. 6.]

(2) Stvarno radno vrijeme je sve vrijeme u kojem radnik radi, pri čemu takvim vremenom treba smatrati vrijeme u kojem je radnik na raspolaganju poslodavcu i izvršava svoje radne obveze na temelju ugovora o radu.

(3) Stvarno radno vrijeme je osnova za izračun produktivnosti rada.”

11. Kolektivni ugovor za javni sektor (KPJS; Uradni list RS br. 57/2008 i sljedeći) u članku 46. je predviđao:

„Javni službenik ima pravo na dodatak na plaću za vrijeme dežurstva u visini od 20 % satnice osnovne plaće. Vrijeme koje javni službenik provede u dežurstvu ne računa se kao radno vrijeme.”

12. Unutarnjim pravilnikom RTV-a (tuženika) o radnom vremenu od 22. prosinca 2010. određuje se:

„Članak 6.

U okviru upravnih jedinica ili službi moguće je uvesti dežurstvo ili neki drugi oblik službene pripravnosti kada to nalaže potreba obavljanja određenog posla bez prekida ili u jednom određenom danu ili u određenom roku zbog zaštite od prirodnih nepogoda ili druge vrste incidenata, ili zbog iznimnih okolnosti koje ne ovise o volji poslodavca, a koje potonji ne može spriječiti.

Članak 8.

Vrijeme dežurstva je vrijeme tijekom kojeg radnik ne može slobodno raspolagati svojim vremenom i mora biti na raspolaganju na svojem radnom mjestu ili nekom drugom radnom mjestu koji odredi poslovođa, na način da taj radnik može započeti svoj uobičajeni posao i/ili određene aktivnosti i zadaće povezane s njegovim poslom. Dežurstvom se smatra i vrijeme koje radnik provede kao suputnik u vožnji na terenu.

Članak 9.

Sve vrijeme provedeno u dežurstvu smatra se radnim vremenom.

[orig. str. 7.]

Članak 16.

Radniku se vrijeme službenog dežurstva može se odrediti na temelju proizvodnog procesa i godišnje raspodjele posla na razini OJ-a (organizacijske jedinice) ili PPJ-a (programsko proizvodna jedinica). Dežurstvo pretpostavlja dostupnost radnika izvan njegova radnog vremena, preko telefona ili pomoću drugih sredstava, kako bi se u slučaju potrebe osigurala mogućnost dolaska na radno mjesto. Najdulje prihvatljivo vrijeme za dolazak do radnog mjesta je sat vremena. Dežurstvo se mora naložiti u pisanom obliku i uz suglasnost radnika najmanje dva dana unaprijed. Pisani nalog (obrazac 5) za dežurstvo na poslu može se odrediti na mjesečnoj, tjednoj ili dnevnoj osnovi.

Vrijeme dežurstva radniku se ne računava u radno vrijeme.”

IV. Razlozi upućivanja zahtjeva za prethodnu odluku

13. Predmet ovoga radnog spora jest plaća za vrijeme koje je tužitelj proveo u dežurstvu. Sud koji je uputio zahtjev svjestan je činjenice da pitanje plaće ne spada u područje primjene Direktive 2003/88. Međutim, u kontekstu donošenja odluke o tužiteljevoj reviziji taj sud zaključuje da će se o osnovanosti tužiteljeva zahtjeva moći odlučiti tek kada budu pruženi odgovori na ovdje postavljena pitanja. Zbog specifičnosti konkretnog slučaja nije moguće pronaći potpuno jasan odgovor u presudama koje su se već bavile sličnim pitanjima, i to konkretno u sljedećim presudama:
  - Simap (C-303/98), u kojoj je Sud smatrao da fizička prisutnost i raspoloživost radnika na radnom mjestu radi pružanja specijalističkih usluga predstavlja obavljanje radnih zadataka, čak i ako stvarno obavljani posao varira ovisno o okolnostima (dežurstva zdravstvenog osoblja);
  - Jaeger (C-151/02), u kojoj je Sud utvrdio da se u slučaju kad je radniku naloženo da za potrebe službe bude u pripravnosti i stalno dostupan, ali pritom ne mora biti prisutan na radnom mjestu, te kad radnik ima mogućnost, iako stoji na raspolaganju poslodavcu jer mora biti dostupan,

upravljati svojim vremenom uz manja ograničenja i može se posvetiti vlastitim interesima, „radnim vremenom” u smislu Direktive smatra samo vrijeme kada se obavlja stvarno pružanje usluga;

[orig. str. 8.]

- Tyco (C-266/14), u kojoj je Sud utvrdio da se radnim vremenom smatra i vrijeme u kojem radnik odlazi vozilom na posao, jer se posao obavlja na terenu, a dio radne obveze je i prijevoz stranaka do doma gdje radnik obavlja svoj posao;
  - Matzak (C-518/15), u kojoj je Sud utvrdio da i pripravnost vatrogasca, koji mora ostati stalno pripravan u svojem domu i ima obvezu otići na radno mjesto u roku od osam minuta od poziva, predstavlja radno vrijeme, neovisno o činjenici da su njegovo kretanje i mogućnost raspolaganja slobodnim vremenom ograničeni zbog obveze vezane uz pripravnost, pri čemu su u tom kontekstu važne dvije činjenice, tj. da radnik mora biti kod kuće za vrijeme trajanja pripravnosti (određeno mjesto) i da je vrijeme za odaziv kratko (8 minuta).
14. Činjenice konkretnog slučaja predočene naslovnom sudu koji upućuje zahtjev razlikuju se od činjenica iz gore citiranih slučajeva zbog specifičnosti obavljanog posla i smještaja lokacije gdje se posao obavlja. U konkretnom slučaju radi se o odašiljačkim centrima koji se nalaze na teško dostupnim mjestima, posebno u slučaju loših meteoroloških uvjeta. OC Pohorje smješten je na nadmorskoj visini od 1050 m, a OC Krvavec se nalazi na nadmorskoj visini od 1740 m, zbog čega radnici, kada se upućuju na rad u te odašiljačke centre, ondje borave cijelo vrijeme. Na tim su mjestima ograničene mogućnosti bavljenja rekreativnim aktivnostima u slobodno vrijeme. Jedna od tih lokacija je štoviše toliko udaljena od tužiteljeva uobičajenog boravišta da ne dolazi u obzir ni teoretska mogućnost povratka kući kad su meteorološki uvjeti većinom povoljni. Ovo vijeće smatra da se tužiteljev slučaj razlikuje od slučajeva radnika u predmetima koje je Sud već razmatrao. Razliku u odnosu na predmet Simap (C-303/98) vidi u činjenici da se u predmetnom slučaju nije tražila niti je bila nužna tužiteljeva fizička prisutnost i dostupnost na radnom mjestu za vrijeme trajanja dežurstva, osim u slučaju intervencije. U odnosu na predmet Jaeger (C-151/02), koji ima više sličnosti, ovo vijeće vidi razliku u činjenici da se tužitelj susretao s većim ograničenjima u upravljanju svojim vremenom i posvećivanju vlastitim interesima zbog same lokacije mjesta (a ne zato što je morao biti dostupan). Tuženik nije odredio točno mjesto gdje se tužitelj treba nalaziti. Razlog zbog kojeg je tužitelj živio na mjestu gdje je radio nije bila činjenica da je on morao biti dostupan za vrijeme trajanja pripravnosti, već zemljopisne značajke mjesta gdje se posao obavljao. Razliku u odnosu na činjenice razmatrane u predmetu Tyco (C-266/14) ovaj sud vidi u činjenici da nije moguće izjednačiti vožnju do kuće stranaka, kao dio radnog procesa, sa stanjem pripravnosti. Konačno, razlika u odnosu na predmet Matzak (C-518/15) prema mišljenju ovog vijeća leži u činjenici da tužitelju nije naloženo

da ostane na određenom mjestu i da je on imao bitno duže vrijeme da se odazove na poziv.

[orig. str. 9.]

15. Pitanja koja naslovni sud postavlja Sudu su sljedeća:

- Treba li članak 2. Direktive 2003/88 tumačiti na način da se u okolnostima poput onih iz predmetnog postupka, radnim vremenom smatra dežurstvo tijekom kojeg radnik koji radi u radiotelevizijskom odašiljačkom objektu mora u vrijeme kad je slobodan (kada njegova prisutnost na radnom mjestu nije nužna) biti dostupan na poziv te u slučaju potrebe doći na radno mjesto u roku od sat vremena?
- Utječe li na definiciju naravi dežurstva u okolnostima poput onih iz predmetnog postupka činjenica da radnik obitava u smještajnom objektu na lokaciji gdje obavlja svoj posao (radiotelevizijski odašiljački objekt), zato što zemljopisne značajke lokacije onemogućuju (ili otežavaju) svakodnevno vraćanje kući („u dolinu“)?
- Hoće li odgovor na prethodna dva pitanja biti različit ako se radi o lokaciji na kojoj su mogućnosti bavljenja rekreativnim aktivnostima u slobodno vrijeme ograničene zbog zemljopisnih značajki mjesta, odnosno na kojoj je radnik vrlo ograničen u raspolaganju svojim slobodnim vremenom i posvećivanju vlastitim interesima (nego što bi bilo da živi kod kuće)?

[omissis]